

**ADVOKATLIK FAOLIYATIDA SUN'IY INTELLEKTDAN
FOYDALANISH ASOSLARI**

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

Yuridik fakulteti Advokatlik yo'nalishi

1-bosqich magistranti

Sagindikova Guldana Janibek qizi

Annotatsiya: Mazkur tezisda advokatlik faoliyatida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy, huquqiy va amaliy asoslari tahlil qilinadi. Zamonaviy raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi advokatlarning huquqiy axborotni izlash, normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish, sud amaliyotini o'rganish, hujjatlarni tayyorlash va mijozlarga huquqiy maslahat berish jarayonlariga yangi imkoniyatlarni olib kirmoqda. Sun'iy intellekt katta hajmdagi huquqiy ma'lumotlarni qisqa vaqt ichida qayta ishlash, hujjatlardagi muhim jihatlarni aniqlash, huquqiy normalarni izlash va tahliliy materiallar tayyorlashda advokatga yordamchi vosita bo'la oladi. Shu bilan birga, sun'iy intellektdan foydalanishda advokatlik siri, shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish, axborot xavfsizligi, kasbiy etika va yakuniy qaror uchun inson javobgarligi masalalariga alohida e'tibor qaratish zarur.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, advokatlik faoliyati, huquqiy texnologiyalar, LegalTech, raqamlashtirish, huquqiy tahlil, advokatlik siri, shaxsga doir ma'lumotlar, elektron hujjatlar, huquqiy maslahat, axborot xavfsizligi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning rivojlanishi huquq sohasiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Huquqiy axborot hajmining ortib borishi, qonunchilikning muntazam yangilanib turishi hamda sud amaliyotining kengayishi advokatlardan katta hajmdagi ma'lumotlarni tezkor va sifatli tahlil qilishni talab etmoqda. Bunday sharoitda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish advokatlik faoliyatining samaradorligini oshirishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. O'zbekiston Respublikasida advokatura fuqarolar, chet el fuqarolari, fuqaroligi bo'lmagan shaxslar hamda tashkilotlarga yuridik yordam ko'rsatadigan mustaqil huquqiy institut hisoblanadi. "Advokatura to'g'risida"gi qonunda advokatning huquqiy maqomi va advokatlik faoliyatining asosiy tashkiliy asoslari belgilangan. Advokatlik faoliyatining kafolatlari to'g'risidagi qonunchilikda esa advokatning mustaqilligi, kasb etikasi qoidalariga va advokatlik siriga rioya etishi muhim prinsiplar sifatida belgilangan. Shu sababli sun'iy intellektni advokatlik faoliyatiga joriy etish masalasiga faqat texnologik yangilik sifatida emas, balki huquqiy, axloqiy va kasbiy mas'uliyat nuqtayi nazaridan ham yondashish lozim [1].

Sun'iy intellekt insonning bilim va ko'nikmalariga taqlid qilish, mustaqil ravishda o'rganish, ma'lumotlarni qayta ishlash va muayyan vazifalarni bajarishda inson faoliyatiga o'xshash natijalarni olish imkonini beruvchi texnologik yechimlar majmuasidir. O'zbekiston qonunchiligida sun'iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirish va ulardan foydalanish bo'yicha huquqiy asoslar bosqichma-bosqich shakllantirilmoqda. Xususan, 2021-yilda sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llab-quvvatlash uchun maxsus rejim tashkil etishning huquqiy asoslari belgilangan. Advokatlik faoliyatida sun'iy intellektdan foydalanish, avvalo, advokatning o'rnini to'liq egallashni emas, balki uning kasbiy faoliyatini qo'llab-quvvatlashni nazarda tutadi. Sun'iy intellekt huquqiy ma'lumotlarni izlash, hujjatlarni saralash, matnlarni tahlil qilish, shartnomalardagi ehtimoliy xavflarni aniqlash, huquqiy hujjatlarning

dastlabki loyihalarini tayyorlash va katta hajmdagi ma'lumotlar bilan ishlashda yordamchi vosita sifatida qo'llanishi mumkin [2].

Advokatning kundalik faoliyatida qonunlar, kodekslar, Prezident farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, sud amaliyoti hamda boshqa huquqiy manbalarni izlash muhim o'rin tutadi. Sun'iy intellektga asoslangan tizimlar ushbu jarayonni tezlashtirishi va muayyan mavzu bo'yicha katta hajmdagi axborotni dastlabki tartibga solishga yordam berishi mumkin. Masalan, advokat muayyan nizoning huquqiy asoslarini o'rganishda tegishli huquqiy normalarni izlash, turli hujjatlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash va muhim huquqiy masalalarni guruhlash uchun sun'iy intellektdan foydalanishi mumkin. Biroq sun'iy intellekt tomonidan berilgan ma'lumotni advokat mustaqil ravishda tekshirishi shart. Chunki sun'iy intellekt ayrim hollarda mavjud bo'lmagan huquqiy normani ko'rsatishi yoki eskirgan ma'lumotga tayanishi mumkin. Shuning uchun sun'iy intellekt huquqiy izlanishning yakuniy manbasi emas, balki advokatning kasbiy tahlilini tezlashtiruvchi vosita sifatida qaralishi maqsadga muvofiq [3].

Advokatlik faoliyatida da'vo arizalari, shikoyatlar, talabnomalar, shartnomalar, huquqiy xulosalar va boshqa hujjatlar bilan ishlash katta vaqt talab qiladi. Sun'iy intellekt texnologiyalari hujjatlarning dastlabki loyihadini yaratish, matnni tahrirlash, hujjatdagi mantiqiy nomuvofiqliklarni aniqlash va katta hajmdagi matndan muhim ma'lumotlarni ajratib olishda yordam berishi mumkin. 2024-yilda O'zbekiston tadqiqotchilari tomonidan yuridik faoliyatda sun'iy intellekt asosidagi huquqiy hujjatlar tahliliga bag'ishlangan tadqiqotda hujjatlarni avtomatlashtirish, tezkor tahlil qilish va yuridik xizmat samaradorligini oshirish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda bunday texnologiyalar xizmat sifatini yaxshilash va ayrim xarajatlarni kamaytirishi mumkinligi qayd etilgan. Biroq tayyorlangan hujjatni sudga yoki mijozga taqdim etishdan oldin uning mazmuni, huquqiy asoslari, faktik ma'lumotlari

va protsessual talablar advokat tomonidan tekshirilishi zarur. Demak, sun'iy intellekt hujjat tayyorlash jarayonini avtomatlashtirishi mumkin, ammo huquqiy javobgarlikni advokat zimmasidan olib tashlamaydi.

Advokatlik faoliyatida sun'iy intellektdan oqilona foydalanish bir qator ijobiy natijalarni berishi mumkin. Birinchidan, huquqiy ma'lumotlarni izlash va qayta ishlash tezlashadi. Ikkinchidan, katta hajmdagi hujjatlarni dastlabki tahlil qilish uchun sarflanadigan vaqt kamayadi. Uchinchidan, hujjatlarni tizimlashtirish va ularning tarkibiy qismlarini taqqoslash imkoniyati kengayadi. To'rtinchidan, advokat takrorlanuvchi texnik vazifalardan xalos bo'lib, murakkab huquqiy tahlil va mijoz bilan ishlashga ko'proq vaqt ajratishi mumkin. Bundan tashqari, sun'iy intellekt huquqiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilishi mumkin. Oddiy huquqiy savollar bo'yicha dastlabki ma'lumot olish, huquqiy hujjatlarning mazmunini tushuntirish va kerakli huquqiy yo'nalishni aniqlash kabi vazifalarda bunday texnologiyalardan foydalanish mumkin. Shu bilan birga, advokatlik faoliyatida sun'iy intellektdan foydalanish ayrim xavflarni ham yuzaga keltiradi. Eng muhim muammolardan biri noto'g'ri yoki to'liq bo'lmagan huquqiy ma'lumotlarning shakllanishidir. Sun'iy intellekt matnni mantiqan to'g'ri ko'rinishda yaratishi mumkin, biroq undagi ayrim huquqiy faktlar yoki havolalar noto'g'ri bo'lish ehtimoli mavjud. Ikkinchi muammo — shaxsga doir ma'lumotlar va advokatlik sirining himoyasi. Uchinchi muammo — sun'iy intellektdan foydalanish natijasida yuzaga keladigan xatolar uchun javobgarlik masalasidir. To'rtinchi muammo — advokatlarning texnologik savodxonligini oshirish zaruratidir. O'zbekiston Respublikasida sun'iy intellektni rivojlantirish bo'yicha davlat siyosati ham shakllanib bormoqda. 2021-yilda sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash bo'yicha maxsus rejim joriy etilgan bo'lib, bu texnologiyalarni amaliyotga tatbiq qilish uchun tashkiliy-huquqiy sharoitlar yaratishga qaratilgan [4].

O'zbekistonda raqamlashtirish jarayonlarining rivojlanishi kelgusida advokatlik faoliyatida LegalTech vositalaridan foydalanish imkoniyatlarini yanada kengaytirishi mumkin. Buning uchun, avvalo, advokatlar uchun sun'iy intellektdan xavfsiz va mas'uliyatli foydalanish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish zarur. Shuningdek, huquqiy axborot tizimlarini sun'iy intellekt texnologiyalari bilan integratsiya qilish, qonunchilikdagi o'zgarishlarni avtomatik kuzatish, sud amaliyotini tahlil qilish, huquqiy hujjatlarni tizimlashtirish va advokatlarning ish jarayonlarini raqamlashtirish istiqbolli yo'nalishlardan hisoblanadi. Bunda advokatlik faoliyatining mustaqilligi, kasbiy etika, advokatlik siri va inson huquqlarini himoya qilish ustuvor tamoyillar bo'lib qolishi kerak. Amaldagi qonunchilikda advokatlik faoliyatida qonunchilik bilan taqiqlanmagan usul va vositalardan foydalanish prinsipi ham belgilangan [5].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi advokatlik faoliyatini tashkil etish va amalga oshirishning yangi imkoniyatlarini yaratmoqda. Huquqiy axborotni izlash, hujjatlarni tahlil qilish, shartnomalarni ko'rib chiqish, huquqiy ma'lumotlarni tizimlashtirish va takrorlanuvchi texnik vazifalarni avtomatlashtirishda sun'iy intellekt advokatning samarali yordamchisiga aylanishi mumkin. Biroq sun'iy intellekt advokatning kasbiy bilimlari va insoniy mas'uliyatini almashtirmasligi kerak. Ayniqsa, advokatlik siri, shaxsga doir ma'lumotlar, axborot xavfsizligi, kasb etikasi va mijoz manfaatlarini himoya qilish masalalariga alohida e'tibor berish zarur. Sun'iy intellekt tomonidan berilgan har qanday huquqiy ma'lumot advokat tomonidan tekshirilishi va huquqiy jihatdan baholanishi lozim. Shunday qilib, O'zbekistonda advokatlik faoliyatida sun'iy intellektdan foydalanishning eng maqbul modeli "inson va texnologiya hamkorligi" tamoyiliga asoslanishi kerak. Bunda sun'iy intellekt tezkorlik va

tahliliy imkoniyatlarni ta'minlasa, advokat huquqiy baholash, kasbiy qaror qabul qilish va mijoz manfaatlarini himoya qilish bo'yicha yakuniy mas'uliyatni amalga oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Advokatura instituti samaradorligini tubdan oshirish va advokatlarning mustaqilligini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5441-son Farmoni. 2018-yil 12-may.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llab-quvvatlash uchun maxsus rejim tashkil etish va uning faoliyatini yo'lga qo'yish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 717-son qarori. 2021-yil 29-noyabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash bo'yicha maxsus rejimni joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5234-son qarori. 2021-yil 26-avgust.
4. Hafizov D., Eshonqulov J. Yuridik faoliyatda sun'iy intellekt asosidagi huquqiy hujjatlar tahlili. Modern Science and Research. 2024.
5. Abdurasulova S., Xolmirzayev D. Yuridik ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish. Siyosatshunoslik, huquq va xalqaro munosabatlar jurnali. 2024.